

ОЛОХ ОНГОҮУТУГАР

Төрөөбүт дордойтун, үөскээбит түөлбөтүн сирэр саха кинэте баар буолуо дии санаабыннан. Оттон Хайахс-
тым, бэйэм санаабыр, барыларыттан ордук курдук
бүбүтэ сааһтан дьон сөбүлээн, тобуоруһан үөскээбит
апаастардаах, арынын-саныан алаар үрүбэ быһастар-
даах, катыһ чаранынан силигилээбит үрэх-томоон хор-
дойдойдордоох, арас сир сирэбинэн дилгуһуулар кыр-
даһырдаах, айыһыттан аныгылаах бууларискай та-
һара ого үүнэр бөөм чөкө өһнүүстөрлөөх, эһинэхсит
интихтээбит хоробор муосталар ынах сүөбүтэ тобуо-
руйбут, дьһөгөйтөн үтүүүлээх сыһай сизэллэрэ сы-
һын муһууан сыһынталабыт чахчы дараан үтүө дордой
буолаахтараабын.

Гүрт-бис нйз нөлүүтгэн үетэрэ сатаабаһын Сич-
чэх сүүс сматан бэтарэз эртүгэр үөскээбит үтүөхэн-
нээх дьоммун биһир-икки тылманан ахтан аһарыаһын
бэдарабын. Аатырар Боссоойкону кытта нани-атах ту-
гуһан, хары харбаһан күүһүн холослут. Хосхойбол
Д.огүөр, гүөртүү хаамыһын лиһиргэччи кыһыйан дэ-
галдытэр Дьорутоона Бүөтүр (47 м 30 см), туһар бэ-
лэтэ саһаантан ордуктаах Уһун Арамаан (2 м 5 см),
биһирин түүһигэ 80-нуу андыны өлөрөн синиктээбит,
малын-дьонун аһаптыт Чэрэнээк Минтэрэй, кыһарда-
на моонһун кирээккээ үстэ эрийэ быраһар, айылбат-
тан хомуһуннаах Ньукулаас өйүүн, 44 олонхону өйү-
гэр тутан олонхолообут Хоруодна Дьааһык сиэнэ, эһэ-
бит Иннокентий Теплоухов—Тимофеев, аайтаах алгыс-
чыт, күөмөйдөөх күндүтэ, таһсар күн сардаһатасар
тэһиэммит кэрэ дьуһуһунээх Үрүүмпэдээх Өлөөно, куо-
рат улаахан атыһыһтарын кытта тэһтэ эргиммит Бээ-
тэс Охонобой, нэһилигэр уонтан таһса смл кинээс-
тээбит Бүөтүккэ Махсыһаһ, улууска быһбарыһай ку-
лубанан талыһыбыт Кирилэ Сяһикэл курдук кыһы-
һик биһилибит үтүөкэн дьоннор үөскээн ааспыттара.
Однуһ дьон удуурдарыттан икки киһини чорботон бэ-
дэһтэхһин бэдарабын.

ФИЛИППОВ Афанасий Кириллович

Бу Маймыга кыстыктаах, Сыйыны Баһыгар отордоох-сыйлык тарыны олорбут апа ууһуттан төрүттөөх илчэт этэ. Кини Уйбаан уоһна Тэрэнтэй дини дуулаа үлэһит убайдардааба. Хайахсыттан «Сырдык эркээһи» итининэ Хадаартан «Удаарынай тарды» артыаллар холбоһон 1937 сыллаахха «Түмсүү» колхоз буолбуптут. Афанасий Кириллович салайар үлэ-мүбүтүн 26 сылаабырчыта... Бээлэи «Түмсүү» Аарысалаан ил председателин солбуйааччынан үлэлээбитэ, онтон 1941 сытан сирэй председателинэ талыллыбыта. Оч-олорго салаат уйына-хатана биллэр уоданыннаах сибдара этилэр. Дьон чулуута сэригэ барбыта, ону кытта мэгэстииһэ дойдуга сут-сутурдан дьылаара бүрүүкээбитэрэ. Аны күөс өртүнэн хоту көһөрүллүү сүт-сүлгэнэ түбүлээбитэ. «Түмсүү» колхоз Эдигээн Натааратыгар сүөкэммитэ. Онно киирбит үс артыал холбоһон «Хайахсыт» колхоз буолбуптут, председателин салайар үлэбэ оһыттаах А. К. Филиппови талбыһыт. Уйына хонуктаах күүстөөх үлэ түмүгэр 27 балаан уоһна үүтүн тутулманнар, бары син хаххалаах курдук буолбуптут.

Илдэз хирирбит үстүү-биэстийн киһэтэ бурдуклут та-
ты эстибитэ, арийах сүөһүбүтүн сииг-аһаан бүтэрби-
лит, балыктааммыт да дуоннаары эбиммэтэхпит. Өлүү
боддьохтоох, председателибит айыи-тойуи сүтэрэр ба-
лысхан-марыстыгар-иһааран суордан-тэллэх киһэтэ
буолбута. Мумиут куэ оҕотунуу, уустук балаһиһа-
ба булумахтанан хаалбыһыт. Итирдэ уот кытарар,
таһырдыа хаар туртайар, хоту дойду, силлэнэ сытыи
чырчакхайдыы курбуулуур. Ити сыл биһигиттэн 117
киһи өлбүтэ, 29 ыал иһини эстибитэ. Дьэ итинээ 5-6
киһини биридин иһинэ көмөрбүт. Олохтоох иһилиһи-
нээ биһигиттэн 15 көс ыраахтара, икки ардыбытыи үс
улахан таас үрэх быһыттыра, кыдыынах хирэи өрүс
суыта сабыллыбыта. Ити кэмтэ председателибит арийа
өрүттүбүтэ, хаалыт дьонуи өлүүттэн быһааһын киһи
үрдүк аргаһыгар сүктэриллэрэ. Сити кэмэз Булуи
оройуонуттан эргийэн иһэн райсовет исполкомун пред-
седателе Николай Васильевич Шемяков таарыбыта.

Онон, Афанасий Кириллович туурорсуутунай, кира да буоллар, нуорма бурдук бэрдилийтэ. И. В. Шеников дьаһалынан иллим, мунха онгоһууттар олохтоохторгон дьон кэлэн үлээспиттэрэ, бултаах сардари таба тайанмыга абэкилэр уһун кэмтэ алаһаннор үөрөспиттэрэ. Ол түмүтэр 1943 сыл олунньу ортогуттан өлгөм собуутук бултууан барбыһыт. Улахан Күөл, Бырбаатталаах арас батыктара өлөр өлүү баппадыттан быһаабыттара. Манка Афанасий Кириллович мөндүр өйө, сатабыла, дьону кытта үөһөй тылы буллара сүүрүн төһүүнэ буолбуттара. Итинтэн ила «ай-һай» дэспиппит Түүдээһи бултааһынга, батыктааһынга сорудаары хэс квартал ахсын аһартыырбыт. 1946 сыл бастаагы кварталыгар быһааны батыктааһынга 2,5 түүдээххэ 3 төгүл күөһөрбүһүт. Биһиги ити сүтүһүннэлэрбит үрүмүтүк сыһааламыттара.

Дойдуга төттөрү көһөн тахсын болпуруовун туруу-
лаһан туруорсазаччылартан биһрәстэрә Афанасий Ки-

рилалын эгэ. Кээтэт да, Пушкин айгын холхозна
бырабылманыа председателинэ талымлыбыта. Онтон
ила Туора Күнд бэйүхэлтэ сүбүөдөр түрбүтүгүн барбы-
та. Оскуола дьээтэ салламмыта, участантаагы балы-
та, уопсай дьээтэр тутулуубуттара, оройуонга биэр
бастакынан электрическэй уот киллэриилэнибитэ. Онтон
Хайахсыт икки катхохтара холбоһон «Победа» буолуу-
ларьгар 1950—1952 сс. бырабылманыа председатели-
нэ талыллан үлэтээбитэ. Төһө да үөрүбэ суоһун иһин,
иһиний суобалланан, үтүө майгытынан, дьонго амаарх
сыйанаман улахан апыртыагы ылбыта. Биэр дой-
дулаахтарын итэҕэллэринэн уһунуук туһаммыта. Кэллн
Хадаар сельпотун бырабылманыатын председателин
содотуопкада солбуйааччынан, Хайахсыт отделение-
гар тутуу, сийги интинтин старшай биритэдынринэн,
бөлөһөт исполкомун председателинэн уһунуук, үтүө
суобастаахтык үлэтээбитэ. Дьонун сэрэгэтин итэриэс-
тэрин туруулаһан көмүскэхэрэ. Оруобуна 40 сыт эп-
иниттээх салайар үлэбэ сыйдыбыта. Ада дойдун сарни-
тин сылларыгар кылбизинээс үлэтин иһин, «Кыайаы
30 сыла», «Үлэ ветерана» медалларынан наараадалам-
мыта, үгүс Бочуотунуай грамоталарынан бэллэтэммыта.

[illegible]

МИХАЙЛОВ Степан Андреевич

Кинилэр төрүттээ Хара сайал аратын ууһугар көүр-сэллэрэ. Моонньуку дээн бэрт бүүрүмнүү, бултаах-алтаах, толугу соболоох күөллээх дойдулаахтара. Степан 15 саастаабыттан «Кулаабы утары» табыарыстыбаар, кэлин «Социализм суола» колхозка үлээбүтэ. Биргэ төрөөбүт быранта Михаил Андреевич сэрин сымларыгар Ленинграды төгүрүктээһинтэн босхолооһунга кытымын илбита уонна баара-суоҕа 22 саастаагар эдэр олобун толук уурбута. Оттон Степан доруобуулатынан армияга барбатаа. «Социализм суола» колхозка бырабылыанньа председателинэн үлэһин илордоһун эмиз көһөрүүтэ Натаарага барбыттара. Очкотоогу аас-туор олох төрөһүт оҕолорун Машаны, Степаны уонна ийэ кытынын билдээбита. Хоргуйуу марсабайдык тахсыбыт кэингэр Степан Михайлов курдук тарбахха баттанар төһүү үлэһиттэр баар буоланнар үгүс кыаммат дьоннор сырдык тымыннара өрүүһүтүбүтэ. Кини түүлээһин бултаһын эвэстүн салайбита, багыты мууһалаан илэһига биргэстийирдэбүтэ, ол быһыһыгар эмиз да таба ыстаадыгыгар үлээбүтэ.

Степан Андреевич сэтгэарь-симизэс нийгэмлэгд, олус үөрүнньэгт дуубалаага, кыраны дараны дьон күлэр тына кэлсинэр идэлээгэ, олон кини хаана баар сунгар улахан сэрэхсийн тахара. Бэй байнай курдук боюм нийлээгэ. Степан бэрнстэринг-дыг кэргэн того-хана айыра. Хаан да кэрмэлкит этг. «Байаан буолла, булт да баар» дин-дин үлэрэн үлүктүүрүн хайахсыйтар билбэт эхэн дьоммут. Биргэ үөскээбит догдотторо кинини «Байаан Ыстанан» дин ытыкта-быллаахтык ааттабылтар, күн бүгүнгээгэ дэри кэрэхсэбиллээхтик «Байаанар» дэһэллэр.

Хотугаан төрөөбүт дойдутугар эргилэлэ барла, Пушкин аатынан, «Победа» колхозтарга уһун сымларга биригэдьиридээбитэ, фермага сәбнәдәссәйдээбитэ. Үлэбэ баай оһыттаах буолаи, салайар коллективна мады үрдүк көрдөрүүләһэрин ситиһэрэ. Дэлэгэй астаах-үөллээх астуолугар элбэхтик мустубуһнут, араһе көрлөх көпсөһүннәр күөдүйүлэлэрэ. Күлэ-үөрэ сымлар үтүө майгылалык киһи кәһһәһин дөхлүн түстүүр димлэлэрэ сөптөөххө дылы. Степан Андреевич оһорун доһоро Матрена Петровнаһиһи хоту көтө-дайа туорахтһанар сүрэхтәһин чолчутун сүтәрән баран дойдуларыгар кәлһиннәр 5 уол, 3 кыһе оһолоһмуттһары бары үлэһиттәри. Онои Степан Андреевич талыт оһотугар, киһикитигәр, күтүүтүгәр оһорор кыахтаах. Ылар оһох содулун оһсууттһан ийлэлэрэ Матрена Петровна эрдә күиһи сириттәһи малһиһа.

Билигийн Степан Андреевич 79 саяагаар сэмдхдэг. Дьсөөгүеэж куоранка түөрт хостох таас дьыага кыһык уонна күтүөтүн ааха олоорор. Сайынан төрөөбүт Хайахсыгыгар, үөскээбит Моонньукутугар кэлэн, куу-дайдэн, сымьыан, билэр дьонун кытта кэпсэтэн-чэстэн, ахтылганын таһаарар. Олох оҕолуутугар сыратын бээрбит С. А. Михайлаа оҕолорун сымлас илимилэрингэр тутуулар, үөрэр-көтөр. Кини тогус төгүл олохтоох ил-тинэх Сэбиэтин депутатынан бымбардаһын ити итэҕэ-ли чинэстээхтик толорбута, сыраллаах үлэтэ үрдүктүк сыаналаммыта. Ара күлүөнэ дьоммут бүтүгүнү олох-туна динээр утулар ууларын уман түбүгүтүбүт сыра-ларын бүтүгүнү хабан суруйар кыах суох. Ону үүнэр күлүөнэ ыччаттар ситэн сырдалаларыгар, дьонго тир-дэллэрингэр баһарабын.

ПРОКОПИЙ ФЛЕГОНТОВ.

Улуустаабы «Маарыкчаан
аабыларын» балаһыанньата

«Маарыкчаан ядыллары» Сэһэн Иванович Бодо төрөөбүтү 90, Андрей Андреевич Сазын төрөөбүтү 100 тылларын туолууларыгар анаар.

Ынтылаар сылла-соруға:

—ого уустан-ураинан кэсир льобурун сайымна-
рмы;

—норуот сэлээн хомуйуу—фольклорист идэтэ бигр сыралзах үлэ буюуларын тнэрдэн;

—С. Н. Боло, А. А. Савван заттарын үйзетитин.

I түшүнүк. Атынышы 26 күнүгөр Сәһэн Боло, Андрей
Савани пәйлилизаторини хомуйбут сәһәннэриң, үнүйлэ-
нэрин назрдлан реферат отгорон үөрэх управленниетигар
кулдзони.

1. 1/ Күүстээх, сымса, быйып дьон туһунан.
- 2/ Баай, дьадаҥы дьон туһунан.
- 3/ Таптал туһунан.
- 4/ Иччи-абааһы туһунан.

2. Оро бөйгөтө истикбат, айбыт сөзүнүн реферат оторон килдэринтэ. (Оскуолаттан 2 оро кыттыан сөп).

II түгүмэх: Одоо талбыт үнүбээни, сөнөннү 5-7 муууузга устата көпсөөнүнэ. Сманаландар;

1. Тексти үчүгөйдик баарында.
2. Көзөсөңни мастарыстыбата;
— тыла-өбү чуолкай;
— миниката;
— уобараска кииринтэ.

Ынтылазэр сирэ, күнэ: Чурапчы киин библиотеката,
латынны 26 күнэ.

Оскулаттан кытлааччы (V—XI кылаастардан I сф),

● СПОРТ

КЫНАТТААХ ОБУН
КЫЫРАЙА КӨТТҮН!

Бишгя ууусуугутар оюуан ытм курдук былдиргм
обүгэлэрбитинтэн мала силстээх-мүтуктаах дьарыга
спорт көрүгүм бишгятынан сайгыннырыга утумнаах
үлэ мэттидлар Ону охчууттарбыт араа таһымнаах ку-
рохтэһиһилэргэ ситиһилээхтик кыттылалара туолуууу.

Д. П. Коркин аатынан Чурапчытаары республиканын спортивной орто интернат-оскуола нитиллээччигэ Аня Стасова спорт бу көрүстөр быйылгы дьыллаары күрэхтэһинистэргэ кыттымаларын туфунан кылгастык көспөхпүн баарарынан.

Анх нэм иймгэр 16 государство хамаандалары кыттыллах Европа Кубогар Германия Келэн куоратыгар 55 кыыстан 21-с миэстэ буолбута. Бэс иймгэр огула кытыыга Санкт-Петербурга Россия чемпионатыгар кыттан 5-с миэстэни ылыта. От иймгэр Словенияра эииз Европа Кубогар 35 кыттааччыттан 11-с миэстэбэ тахсар уойна 1216 очколоһон. Россия спордуи иластарыи куоратын 15 очкоһон аһарбута. Итинтэи салгыи Улан-Удэра Россия спортивнай огуодаларыи оххуттарыи күрэхтэһиэлэригэр иккис миэстэбэ тахсыбыта. Атырдыах иймгэр Чебоксарыга кытылыбыт үөрэнээччилэр Бүтүн Россиятаагы сайыиыи оонньууларыгар иккис миэстэни ылар. Балаһан иймгэр Улан-Удэра воркуоттар иккис ардыларыиһабы турнирга эииз сиптиһилээхтэи кыттан кэлбүт. Эдэр оххут билиги Дьокуускайдаагы педучилище Чурапчытаагы филиалыгар үөрэнэр.

Аяны төрөөбүт күнүзүн, спортивнаа ситилинлэринг ээрдэллиб. Төрөлүттэрин илэлэрин утумула, өссө үрдүк ситилинлэнэн илэрэгэр, кинилэр доһуунаах аяттарын ээттатар кини буоларыгар алгыбыан.

Евдокия КАЖЕНКИНА, педагог.

ТЫА ХАААЙЫСТЫБАТЫН УОННА АСТЫЫР
ПРОМЫШЛЕННОСТЬ ҮЛЭИТТЕРИН КҮНҮН
БЫРААЫННЫБЫКТААНЫН ТУУНАН

Саха Республикатын правительствота 1995 сыл алтынына 3 күнүгэр илчыммат дьаһалытар минник этилэр: Түдэ хайаабыстыбатын уюуна астыыр промышленность үлэһитэрин күнү—1995 сыл сэттинин 19 күнү—түрээһиниэхэтик бөлүмүнээн ытытар сыйлаан СР правительствотын Председателин солбуйааччы Егор Борисов председателлэх республиканскай комиссия тэрийэргэ.

Комиссия алтыны 10 жүүгөр даяр Тиа хаһал-
быстыбатым уюмга астыр промышленность үзүнттэ-
рин күнү бырааһыннактаанын бөлүмүнүн кытта
сүбөктөөк дьаһалдар былааннарып ырытан оңороругар
иптигэ оңу кыттын ороскуотугар этилэри правитель-
ство көрүтүгөр кидэлэрингэ.

Улууустар уонна куораттар дьаһалталарын баһылыктара Тийэ хайааһыстыбатын уонна астыар промьыһааныс үлэһиттэрин күнүн бэрээһиниыктыаһынын, ытыраннар, үрдүк түмүтү сыһыспыт үтүөлэх үлэһиттэри чыһэтиэн, үрдүк таһымнаахтык ыһталларыгар, Саха Республикатын тһатын сирин сыйыннарыг көрүтүлүлүккө кыһэлэрэр үлэ бэһэлэрин бэлэһитиндэлэригэр.

CHA.

